

context of the formation and functioning of the classroom system of education. The relevance of the study is due to the need for a scientific understanding of the role of technical means of visualization in the context of the complexity of the content of science disciplines and the strengthening of the experimental orientation of the educational process. The purpose of the article is to clarify the features of the introduction and use of screen aids in the structure of material and technical support of school science classrooms.

The source base of the study is archival materials of the Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine, as well as regional statistical data on the state of the material and technical base of general secondary education institutions in Chernivtsi, Dnipropetrovsk, Zaporizhia, Odessa, Kherson, Mykolaiv and Kirovohrad regions. The work uses methods of historical and pedagogical analysis, comparison and generalization.

It was found that the introduction of educational cinema, filmstrips, epidiascopes, television and other screen media was due to the need to visualize microprocesses, transient phenomena and objects inaccessible for direct observation within the framework of a school experiment. It was established that screen media did not function in isolation, but were integrated into the system of teaching aids along with laboratory equipment, natural objects, models, devices and printed visuals. It is proved that in the 1960s–1980s the state carried out a gradual technical equipment of schools with screen equipment and educational films, however, their number remained insufficient, and the level of methodological training of teachers did not always correspond to the pace of technical renewal. It was concluded that screen media significantly expanded the didactic possibilities of natural science education, but did not replace field experiments and laboratory activities, but functioned as an auxiliary component of the classroom teaching system.

Key words: screen teaching aids, classroom system, science education, technical teaching aids, educational experiment, school logistics.

Дата надходження статті: 20.10.2025 р.

Прийнято до публікації: 02.11.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Лодатко Є. О.

УДК 378.6.018.556:62]-021.51-043.86(477)"/94/20

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi60.693>

Corer M. B.*,

orcid.org/0000-0002-4626-0137

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (40-ВІ РОКИ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Статтю присвячено джерельній базі розвитку іншомовної підготовки здобувачів технічних закладів вищої освіти України (40-ві рр. ХХ – початок ХХІ ст.). На основі аналізу розвитку іншомовної підготовки здобувачів цього періоду з урахуванням результатів наукових досліджень учених умовно джерельну базу дослідження було розподілено на шість основних груп – нормативно-правові акти; архівні матеріали; навчальні плани, програми, підручники, посібники, навчально-методичні посібники, словники, довідники, методичні рекомендації; наративні джерела; періодичні видання та цифрові науково-інформаційні ресурси.

Наголошено, що впорядкований комплекс нормативно-правових документів (1940-х років ХХ століття – початку ХХІ століття) дозволяє простежити еволюцію правового забезпечення вищої технічної освіти, показати особливості організації іншомовної підготовки та визначити закономірності трансформації її нормативно-правового середовища.

*© Corer M. B.

Відзначено вагому роль для представлення змін у структурі та організації іншомовної підготовки в технічних закладах вищої освіти України третьої групи джерел, до яких віднесено навчальні плани, програми, підручники, посібники, навчально-методичні посібники, словники, довідники, методичні рекомендації, які видавалися впродовж 40-вих років ХХ – на початку ХХІ століття та дають можливість оцінити трансформацію іншомовної підготовки в технічних закладах вищої освіти.

Подальші наукові дослідження ми вбачаємо в аналізі трансформацій нормативно-правового регулювання іншомовної підготовки в технічних закладах вищої освіти України (40-ві рр. ХХ – початок ХХІ ст.).

Ключові слова: джерельна база; іншомовна підготовка; технічні заклади вищої освіти; розвиток іншомовної підготовки здобувачів технічних закладів вищої освіти України.

Постановлення проблеми. Сучасний розвиток вищої технічної освіти в Україні відбувається в умовах складних суспільних і соціально-економічних випробувань. Визначальним чинником їх загострення стала повномасштабна війна, наслідком якої є значні руйнування університетської інфраструктури та ускладнення функціонування закладів вищої освіти. Водночас динамічні глобальні процеси, зокрема стрімкий технологічний розвиток, цифровізація суспільства та посилення міжнародної конкуренції, зумовлюють потребу оновлення підходів до підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних інженерних кадрів, здатних ефективно адаптуватися до швидкоплинних змін сучасного професійного середовища. За таких умов подолання окреслених проблем потребує реалізації системних реформ у сфері вищої технічної освіти, розвитку партнерської взаємодії між освітою, бізнесом і державою, а також посилення уваги до інвестування в наукові дослідження, упровадження елементів дуальної освіти, розвитку практик безперервного навчання та активізації інноваційної діяльності.

Реформування та комплексне підвищення ефективності інженерно-технічної підготовки здобувачів вищої освіти в закладах вищої технічної освіти України має здійснюватися на основі системного аналізу та врахування позитивного історичного досвіду її розвитку.

У контексті наукового узагальнення ефективних освітніх практик, виявлення та обґрунтування раціональних ідей, що зберігають актуальність і можуть бути інтегровані в сучасну систему вищої освіти, об'єктивно зумовлюється потреба комплексного історико-педагогічного дослідження розвитку іншомовної підготовки здобувачів технічних закладів вищої освіти України у 40-х роках ХХ – на початку ХХІ століття, що дозволяє визначити закономірності та передумови подальшої модернізації інженерно-технічної підготовки.

Аналіз досліджень. Різні аспекти, присвячені підготовці інженерно-технічних кадрів у закладах вищої освіти, досліджували І. Кузнецова (1993 р.), Е. Лузик (1996 р.), О. Романовський (2001 р.), М. Лазарев (2004 р.), В. Манько (2005 р.), А. Ворох (2006 р.), О. Джеджула (2007 р.), Н. Терентьєва (2007 р.), В. Олексенко (2008 р.), О. Каверіна (2010 р.), Т. Медведовська (2011 р.), С. Онопченко (2011 р.), І. Федосова (2014 р.), О. Южно (2016 р.), О. Лучанінова та ін.

Питання іншомовної підготовки здобувачів у закладах вищої освіти висвітлили у своїх наукових розвідках І. Ключковська (2006 р.), Я. Булахова (2007 р.), М. Галицька (2007 р.), Р. Гришкова (2007 р.), Р. Мартинова (2007 р.), Л. Морська (2008 р.), Л. Конопляник (2011 р.), В. Безлюдна (2017 р.) та ін.

Різні аспекти іншомовної підготовки здобувачів у технічних закладах вищої освіти України вивчали Н. Муліна (2001 р.), В. Тітова (2001 р.), Д. Бубнова (2007 р.), Т. Корж (2008 р.), В. Александров (2009 р.), С. Ісаєнко (2009 р.), Ю. Петровська (2010 р.), І. Секрет (2012 р.), І. Зозуля (2012 р.), З. Корнева (2018 р.), Ю. Лавриш (2020 р.) та ін.

Аналіз значного масиву джерельної бази дослідження засвідчив, що систематизація та критичне осмислення наукових праць, у яких висвітлюється

проблема розвитку іншомовної підготовки здобувачів технічних закладів вищої освіти України у 40-х роках ХХ – на початку ХХІ століття, не стали предметом окремого комплексного наукового дослідження.

Мета статті – систематизувати джерельну базу з проблеми розвитку іншомовної підготовки здобувачів технічних закладів вищої освіти України (40-ві рр. ХХ – початок ХХІ ст.).

Викладення основного матеріалу. У ході систематизації, аналізу та окреслення груп джерельної бази з проблеми розвитку іншомовної підготовки здобувачів технічних закладів вищої освіти України (40-ві рр. ХХ – початок ХХІ ст.) було враховано результати наукових пошуків Н. Слюсаренко (2009) [3], Ю. Кузьменко (2016) [2], О. Кохановської (2019) [1]. Умовно джерельну базу в ході дослідження розподілено на такі групи:

1) нормативно-правові акти – цілісна система документів, що спрямовані на регламентацію діяльності системи вищої освіти, зокрема технічних закладів вищої освіти України, включаючи іншомовну підготовку здобувачів у 40-ві роки ХХ – на початку ХХІ століття; вони уможливають ґрунтовно та послідовно розглянути процеси та етапи реформування іншомовної підготовки в технічних закладах вищої освіти;

2) архівні матеріали – значний масив документів, даних, відомостей, які зберігаються в архівних фондах і демонструють закономірності розвитку іншомовної підготовки у технічних закладах вищої освіти України;

3) навчально-методичні матеріали (навчальні плани, програми, підручники, посібники, навчально-методичні посібники, словники, довідники, методичні рекомендації), які видавалися впродовж 40-вих років ХХ – на початку ХХІ століття та дають можливість оцінити трансформацію іншомовної підготовки в технічних закладах вищої освіти;

4) наративні джерела, що включають дисертації, автореферати дисертацій, монографії, наукові статті, тези доповіді, матеріали конференцій, філософських читань, круглих столів, педагогічних читань, інформаційні та довідкові видання тощо теми дисертаційного дослідження;

5) періодичні видання, які прямо чи опосередковано репрезентують досліджуване питання та дозволяють окреслити еволюцію розвитку іншомовної підготовки в технічних закладах вищої освіти України у 40-ві роки ХХ – на початку ХХІ століття;

6) цифрові науково-інформаційні ресурси.

Розглянемо більш ґрунтовно кожену групу джерел.

Перша група становить системно впорядкований комплекс нормативно-правових документів, які визначали правові засади діяльності технічних закладів вищої освіти України та регламентували організацію іншомовної підготовки у них упродовж досліджуваного історичного періоду. До цієї групи входили закони та нормативні документи СРСР, УРСР і незалежної України, укази Президента України, рішення Верховної Ради, а також постанови державних органів радянського та українського періодів, зокрема ЦК КПРС, ЦК КПУ, Ради Міністрів СРСР і УРСР, Кабінету Міністрів України тощо. Крім того вона включала розпорядження Міністерства народної освіти, Народного Комісаріату освіти та Міністерства освіти і науки України, а також інші нормативні документи, що регулювали діяльність технічних закладів вищої освіти: інструктивні листи, накази, доповідні записки, положення, національні стратегії, доктрини розвитку та інші документи. Цей масив джерел охоплював період від 1940-х років ХХ століття й початку ХХІ століття, що дозволяє простежити еволюцію правового забезпечення вищої технічної освіти, показати особливості організації іншомовної підготовки та визначити закономірності трансформації її нормативно-правового середовища.

Друга група репрезентована архівними матеріалами. Значна кількість документально-фактологічних матеріалів акумульована у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державного архіву міста

Киева виконавчого органу Київської міської ради, Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки, Центрального державного історичного архіву України, державних архівів різних міст і областей України, наукових фондах Державної науково-технічної бібліотеки України, Національної бібліотеки України імені В. Г. Вернадського, Національної академії педагогічних наук України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України, Державної історичної бібліотеки України, Державної обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гмирьова (Миколаїв), бібліотек Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (нині Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова), Херсонського державного університету та Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради та ін.

Вагоме значення для представлення змін у структурі та організації іншомовної підготовки в технічних закладах вищої освіти України становить третя група джерел, до яких відносимо навчальні плани, програми, підручники, посібники, навчально-методичні посібники, словники, довідники, методичні рекомендації, які видавалися впродовж 40-вих років ХХ – на початку ХХІ століття та дають можливість оцінити трансформацію іншомовної підготовки в технічних закладах вищої освіти.

Наприклад, корисним у контексті вивчення комплексу питань, пов'язаних із методикою навчання іноземних мов як наукою, виявився підручник О. Тарнопольського і М. Кабанової «Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі» (2019 р.) [5].

Четверта група джерел охоплює наративні джерела, зокрема дисертації, автореферати дисертацій, монографії, наукові статті, тези доповідей, матеріали конференцій, філософських і педагогічних читань, круглих столів, інформаційні та довідкові видання дотичні до теми дисертаційного дослідження. Вони дозволяють відстежити різноманітні наукові підходи до осмислення проблеми іншомовної підготовки в системі вищої технічної освіти.

Що ж до дисертаційних досліджень, то їх умовно розподілено на три значні групи:

дисертаційні дослідження, присвячені питанням підготовки інженерно-технічних кадрів у закладах вищої освіти (І. Кузнецова «Гуманізація і гуманітаризація вищої технічної освіти» (1993 р.); Е. Лузик «Теорія і методика загальнонаукової підготовки у інженерній вищій школі» (1996 р.); О. Романовський «Теоретичні і методичні основи підготовки інженера у вищому навчальному закладі до майбутньої управлінської діяльності» (2001 р.); М. Лазарєв «Теоретичні і методичні засади моделювання змісту загальноінженерних дисциплін для технологій навчання студентів» (2004 р.); В. Манько «Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва» (2005 р.); А. Ворох «Розвиток вищої технічної освіти в Україні (20–30-ті рр. ХХ ст.)» (2006 р.); О. Джеджула «Теорія і методика графічної підготовки студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів» (2007 р.); Н. Терентьева «Розвиток політехнічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах України (ХХ століття)» (2007 р.); В. Олексенко «Теоретичні і методичні засади реалізації інноваційних технологій у підготовці майбутніх фахівців інженерних спеціальностей» (2008 р.); О. Каверіна «Інтегративний підхід до формування готовності студентів вищих технічних навчальних закладів до професійної комунікації» (2010 р.); Т. Медведовська «Розвиток професійної підготовки гірничих інженерів в Україні (1899 – 2005 рр.)» (2011 р.); С. Онопченко «Розвиток інженерно-педагогічної освіти в Україні (друга половина ХХ століття)» (2011 р.); І. Федосова «Розвиток вищої інженерно-технічної освіти в Україні (кінець ХІХ – 30-ті роки ХХ століття)» (2014 р.); О. Южно «Діяльність політехнічних ВНЗ у контексті розвитку вищої технічної освіти в Україні (друга

половина ХХ століття)» (2016 р.); О. Лучанінова «Виховна система вищого технічного навчального закладу» (2017 р.) та ін.);

дисертаційні дослідження з іншомовної підготовки здобувачів у закладах вищої освіти (І. Ключковська «Структурування змісту інтегративного підручника з іноземних мов для майбутніх фахівців інженерних спеціальностей» (2006 р.); Я. Булахова «Педагогічні умови навчання іноземних мов майбутніх інженерів-програмістів засобами мультимедійних програм» (2007 р.); М. Галицька «Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування» (2007 р.); Р. Гришкова «Педагогічні засади формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки» (2007 р.); Р. Мартинова «Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов» (2007 р.); Л. Морська «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій у професійній діяльності» (2008 р.); Л. Конопляник «Формування готовності майбутніх інженерів авіаційної галузі до використання іноземної мови у професійній діяльності» (2011 р.); В. Безлюдна «Теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України (1948–2016 рр.)» (2017 р.) та ін.);

дисертаційні дослідження щодо різних аспектів іншомовної підготовки здобувачів у технічних закладах вищої освіти України (Н. Муліна «Методика розробки та використання дистанційного курсу англійської мови (старший ступінь у вищому технічному закладі освіти)» (2001 р.); В. Тітова «Модульно-проектна методика навчання англійської мови студентів вищих технічних закладів освіти» (2001 р.); Д. Бубнова «Методика навчання ділового спілкування англійською мовою студентів старших курсів вищих технічних навчальних закладів» (2007 р.); Т. Корж «Навчання студентів вищих технічних навчальних закладів анутовання англійських професійно орієнтованих текстів» (2008 р.); В. Александров «Методика інтенсивного навчання інженерів професійно орієнтованої англійської мови» (2009 р.); С. Ісаєнко «Формування професійної культури у студентів інженерно-технічних спеціальностей засобами іноземної мови» (2009 р.); Ю. Петровська «Методика організації автономного навчання англійської мови студентів технічних спеціальностей» (2010 р.); І. Секрет «Теоретичні та методичні основи формування іншомовної професійної компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів в умовах дистанційної освіти» (2012 р.); І. Зозуля «Полікультурне виховання іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів» (2012 р.); З. Корнева «Система професійно орієнтованого англійського навчання студентів технічних спеціальностей у вищих навчальних закладах» (2018 р.); Ю. Лавриш «Дидактична система індивідуалізації навчання іноземної мови студентів інженерних спеціальностей у технічних університетах» (2020 р.) та ін.).

У контексті нашого дослідження вартує уваги колективна монографія «Стратегії міжкультурної та іншомовної комунікації крізь призму лінгвадидактичної парадигми» за науковою редакцією М. Сокол (2024 р.), в якій об'єднано наукові доробки теоретиків і практиків задля системного та комплексного представлення проблеми. Автори репрезентують широкий спектр нагальних питань міжкультурної освіти у професійній підготовці висококваліфікованих фахівців [4].

Щодо п'ятої групи джерельної бази, то вона включає періодичні видання, які прямо чи опосередковано окреслюють досліджуване питання. Варто відзначити, що початок ХХІ століття відзначився появою значної кількості наукових періодичних видань із представленням різних аспектів проблеми іншомовної підготовки, зокрема «Іноземні мови»; «Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія» (Київський національний лінгвістичний університет); «Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки» (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна); «Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія» (Національний університет «Острозька академія»); «Вісник Київського національного

університету імені Тараса Шевченка. Серія: Іноземна філологія» (Київський національний університет імені Тараса Шевченка); «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка); «Педагогічний альманах» (Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради); «Педагогічні науки» (Херсонський державний університет) та ін. У представлених періодичних наукових виданнях відображено тенденції розвитку іншомовної підготовки, вони сприяють поширенню результатів наукових досліджень і формують науково-педагогічний дискурс у галузі лінгводидактики та методики викладання іноземних мов.

Шосту групу становлять цифрові науково-інформаційні ресурси, до яких належать офіційні вебсайти національних архівів і бібліотек, електронні періодичні видання, електронні методичні комплекси вищих навчальних закладів, відкриті освітні платформи та онлайн-курси, цифрові репозитарії наукових праць, а також офіційні вебпортали та інтернет-ресурси органів державної влади, зокрема Верховної Ради України та Міністерства освіти і науки України.

Висновки. У результаті проведеного джерелознавчого аналізу матеріалів дослідження встановлено, що проблема розвитку іншомовної підготовки здобувачів технічних закладів вищої освіти України у 40-ві роки ХХ – на початку ХХІ століття представлена значним масивом різнотипних джерел, однак їх систематизація та комплексне наукове осмислення тривалий час не були предметом окремого дослідження. Це зумовлює актуальність узагальнення та класифікації наявного джерельного матеріалу, що є необхідною передумовою для об'єктивного відтворення еволюції іншомовної підготовки в системі вищої технічної освіти України.

На основі аналізу наукових праць, архівних матеріалів та освітніх документів було здійснено систематизацію джерельної бази дослідження, яка умовно структурована у шість взаємопов'язаних груп – нормативно-правові акти; архівні матеріали; навчально-методичні матеріали (навчальні плани, програми, підручники, посібники, словники, довідники, методичні рекомендації); наративні джерела; періодичні видання; цифрові науково-інформаційні ресурси. Така класифікація дала можливість упорядкувати різнорідні за походженням та змістом матеріали, окреслити їх дослідницький потенціал і визначити їхню роль у реконструкції процесів розвитку іншомовної підготовки у технічних закладах вищої освіти України.

З'ясовано, що нормативно-правові документи становлять фундаментальну складову джерельної бази, оскільки саме вони відображають державну освітню політику різних історичних періодів, визначають правові засади функціонування системи вищої технічної освіти та регламентують організацію іншомовної підготовки здобувачів. Їх аналіз дозволяє простежити еволюцію нормативного забезпечення освітнього процесу, виявити основні напрямки реформування іншомовної підготовки та окреслити тенденції трансформації її змісту і структури.

Важливе значення для дослідження мають архівні матеріали, які містять документально-фактологічні свідчення щодо організації освітнього процесу, функціонування технічних закладів вищої освіти та реалізації мовної підготовки студентів у різні історичні періоди.

Доведено, що навчально-методичні матеріали (навчальні плани, програми, підручники, посібники, методичні рекомендації) є важливим джерелом для вивчення змін у змісті, формах і методах іншомовної підготовки студентів технічних спеціальностей. Їх аналіз дає можливість простежити еволюцію методичних підходів до навчання іноземних мов, зокрема поступовий перехід від традиційних підходів до комунікативноорієнтованих і професійноспрямованих моделей навчання.

Установлено, що наративні джерела, зокрема дисертаційні дослідження, монографії, наукові статті та матеріали конференцій, відображають різноманітні наукові підходи до осмислення проблеми іншомовної підготовки в системі вищої

технічної освіти. Вони репрезентують як загальнотеоретичні аспекти підготовки інженерно-технічних кадрів, так і методичні засади викладання іноземних мов, а також дослідження, присвячені окремим аспектам іншомовної підготовки студентів технічних спеціальностей.

Важливим джерелом для дослідження є також періодичні наукові видання, які відображають тенденції розвитку іншомовної підготовки, сприяють поширенню результатів наукових досліджень і формують науково-педагогічний дискурс у галузі лінгводидактики та методики викладання іноземних мов.

Особливу роль у сучасних дослідженнях відіграють цифрові науково-інформаційні ресурси, що забезпечують доступ до електронних архівів, бібліотечних фондів, наукових репозитаріїв та освітніх платформ. Їх використання значно розширює джерельну базу дослідження, сприяє інтеграції наукових даних і підвищує ефективність аналізу історико-педагогічних процесів.

Отже, систематизація та комплексний аналіз окреслених груп джерел дозволяють сформулювати цілісне уявлення про розвиток іншомовної підготовки здобувачів технічних закладів вищої освіти України у 40-ві роки ХХ – на початку ХХІ століття, визначити основні тенденції, періоди та особливості її становлення і трансформації.

Подальші наукові дослідження ми вбачаємо в аналізі трансформацій нормативно-правового регулювання іншомовної підготовки в технічних закладах вищої освіти України (40-ві рр. ХХ – початок ХХІ ст.).

Список використаних джерел:

1. Кохановська О. В. Теорія і практика розвитку природничо-математичної освіти дівчат у навчальних закладах України (XIX – початок ХХ століття): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Тернопіль, 2019. 629 с.
2. Кузьменко Ю. В. Теорія і практика формування освітньої складової фахівців з трудової підготовки (50-ті роки ХХ – початок ХХІ століття): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Херсон, 2016. 571 с.
3. Слюсаренко Н. В.. Теорія і практика трудової підготовки дівчат у школах України (кінець ХІХ - ХХ століття): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Херсон, 2009. 646 с.
4. Стратегії міжкультурної та іншомовної комунікації крізь призму лінгводидактичної парадигми: колективна монографія / за наук. ред. М. Сокол Тернопіль: ТНПУ, 2024. 339 с.
5. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.

References:

1. Kokhanovska, O. V. (2019). Teoriia i praktyka rozvytku pryrodnycho-matematychnoi osvity divchat u navchalnykh zakladakh Ukrainy (XIX – pochatok XX stolittia) [Theory and practice of the development of girls' natural and mathematical education in educational institutions of Ukraine (XIX - early XX century)]. (Doctor's Thesis). Ternopil [in Ukrainian].
2. Kuzmenko, Yu. V. (2016). Teoriia i praktyka formuvannia osvitnoi skladovoi fakhivtsiv z trudovoi pidhotovky (50-ti roky XX – pochatok XXI stolittia) [Theory and practice of forming the educational component of specialists in labor training (50s of the XX - early XXI century)]. (Doctor's Thesis). Kherson [in Ukrainian].
3. Slyusarenko, N. V. (2009). Teoriia i praktyka trudovoi pidhotovky divchat u shkolakh Ukrainy (kinets XIX - XX stolittia) [Theory and practice of labor training of girls in schools of Ukraine (end of the XIX - XX centuries)]. (Doctor's Thesis). Kherson [in Ukrainian].
4. Sokol, M. (Ed.). (2024). Stratehii mizhkulturnoi ta inshomovnoi komunikatsii kriz pryzmu lnhvadydaktychnoi paradyhmy [Strategies of intercultural and foreign language communication through the prism of the linguadidactic paradigm]. Ternopil: TNPU [in Ukrainian].
5. Tarnopolskyi, O. B., & Kabanova, M. R. (2019). Metodyka vykladannia inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchii shkoli [Methodology of teaching foreign languages and their aspects in higher education]. Dnipro: Alfred Nobel University [in Ukrainian].

Soter M. V.,
orcid.org/0000-0002-4626-0137

SOURCE BASE OF THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE TRAINING IN TECHNICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE (1940S – EARLY 21ST CENTURY)

The article is devoted to the source base of the development of foreign language training of students in technical higher education institutions of Ukraine (from the 1940s to the early 21st century).

Based on the analysis of the development of foreign language training of students in technical higher education institutions of Ukraine during the specified period and taking into account the findings of scholarly research, the source base of the study has been classified into six main groups: normative legal acts; archival materials; curricula, syllabi, textbooks, manuals, teaching and methodological guides, dictionaries, reference books, and methodological recommendations; narrative sources; periodical publications; digital resources.

It is emphasized that the systematized complex of normative legal documents (from the 1940s to the early 21st century) makes it possible to trace the evolution of the legal framework governing higher technical education, to identify the specific features of the organization of foreign language training, and to determine the patterns of transformation of its regulatory environment.

Particular attention is drawn to the significant role of the third group of sources in reflecting changes in the structure and organization of foreign language training in technical higher education institutions of Ukraine. This group includes curricula, syllabi, textbooks, manuals, teaching and methodological materials, dictionaries, reference books, and methodological recommendations published from the 1940s to the early 21st century, which allow for assessing the transformation of foreign language training within technical higher education institutions.

Further research is envisaged in the analysis of transformations in the normative and legal regulation of foreign language training in technical higher education institutions of Ukraine (1940s – early 21st century).

Key words: source base; foreign language training; technical higher education institutions; development of foreign language training of students in technical higher education institutions of Ukraine.

Дата надходження статті: 14.10.2025 р.

Прийнято до публікації: 04.11.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Рускуліс Л. В.

УДК 37.091.4:82-94(075.8)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi60.694>

Худенко О. М.,
orcid.org/0000-0001-7918-4671

ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ПЕРІОД 90-Х РР. ХХ СТ. – І ЧВЕРТІ ХХІ СТ.

У статті здійснено комплексне дослідження трансформації шкільної літературної освіти в Україні в контексті суспільно-політичних змін від 1990-х років до першої чверті ХХІ століття. Простежено, як змінювався зміст літературної освіти під впливом статусу державної незалежності, модернізаційних процесів, євроінтеграційного курсу та воєнного стану, як трансформувалася літературний канон, педагогічні підходи, методика викладання та роль літератури як гуманітарного інструменту формування цінностей.

Проаналізовано чотири ключові періоди: 1991–2000 (пострадянський пошук